

Det här vill vi! Bibliotekarier -30 om bibliotek 2007+ Ikoner-Akademiens konferens på Kungl. biblioteket den 25 januari 2007.

Det finns många sätt att skapa spänning här i livet. Ett är att förlita sig på allmänna kommunikationer till Kungl. biblioteket en januarimorgon, där konferensen med unga bibliotekarier som talar om framtidens bibliotek hölls. Hoppande tre trappsteg i taget ner till Hörsalen med andan i halsen, gled jag några minuter försenad rakt in i första anförandet; av kulturministern Lena Adelsohn Liljeroth. Turligt publiceras det i sin helhet i snart kommande nummer av tidskriften *Ikoner*. Därmed hade jag också missat Gunnar Sahlins och Jan-Eric Malmquists välkomstord. Jag var inte ensam om det – det hade ju fallit två stycken snöflingor på morgonen.

Catharina Rehn och Mikael Petrén arbetar båda på Karolinska institutets bibliotek. De talade engagerat om KIB:s sätt att se på sin uppgift framöver. Biblioteket och dess funktion har förändrats under de senaste åren. Medierna blir flera och mer datorbundna, vilket får till följd att det krävs mer och mer IT-kompetens hos personalen för att ge låntagarna traditionell biblioteksservice. Detta är förändringar som kräver flexibilitet men också ett målinriktat arbete med organisation och företagskultur. Catharina menade att KIB:s styrka är kunnande och hantering av information (inte mediet), att det inte finns några egenintressen samt att biblioteket har en fast plats i organisationen och en stark företagskultur. Bibliotekariernas plats är mellan systemen och användarna, att se till att lärare, forskare och studenter får den information de behöver. Biblioteket har ingen bevarandepåbjudande utan fjärrlånar vid behov. Per Olssons (f.d chef) påstående ”Vi är ett enda stort erbjudande!” är fortfarande i hög grad aktuellt.

Förmåga till flexibilitet kräver en stadig grund att stå på och där spelar företagskulturen en viktig roll. Frågan om bibliotekets identitet slumrar aldrig: ”Man måste hela tiden fråga sig vad vi som bibliotek ska göra och vad ska vi inte göra”, poängterade de båda. På KIB prioriterar man direktkommunikation framför skrivna måldokument, man har ett konsultativt förhållningssätt i ledarskapet och ger de anställda möjlighet att prova på chefsroller. Tjänsterna är inte traditionella i vanlig mening, menar Mikael. ”Alla ska jobba med minst en sak de inte redan kan.” Detta ger prestigelöshet, en viss ödmjukhet och flexibilitet hos de anställda, som huvudsakligen arbetar inom gränsöverskridande team. Det gemensamma målet och den enande faktorn är kundnytta. Nackdelar? Det är framför allt kostsamt. Moderorganisationens mål är inte alltid densamma som bibliotekets och diskussionerna om effektivisering blir fler och fler. Det är också viktigt att se IT-resurserna som verktyg och inte ändamål, påpekar Mikael. Det gäller att behålla koncentrationen på kärnverksamheten och se till att IT-personalen är proaktiv samt ingår i ledningsgruppen. Men det allra viktigaste är att ha roligt på sin arbetsplats!

Frida Forsten och Sanna Fries baserade sitt anförande på examensarbetet ”Den tillhörighetsskapande mötesplatsen” där de bl.a. undersökt folkbibliotekens huvuduppgifter. Biblioteket som mötesplats kan ses ur tre perspektiv. Det första är användarens som ser biblioteket som en möjlighet till samvaro, rekreation och individuell utveckling. Det andra är bibliotekets eget med brobyggande och påverkan som grund och det tredje perspektivet är samhällets som ser biblioteket som en mötesplats för lärande, utveckling och fostran. Perspektiven skiftar och visar att det inte finns en samlad bild av biblioteket som mötesplats. Frida och Sanna menar dock att förutsättningarna för en mötesplats finns på biblioteket: material, aktiviteter och ett fysiskt rum. Mittpunkten i detta är tillhörighet. Tillhörigheten bygger på att biblioteket tillhandahåller litteratur för vissa grupper som på så sätt erkänns och

ges en plats i samhället. Biblioteken ger en möjlighet att skapa tillhörighet, något som är väsentligt för den delaktighet som bygger vårt demokratiska samhälle.

Katharina Karlsson, 25 år och anställd på BHS, berättade om sin syn på framtiden från ett högskolebiblioteksperspektiv. Med viss tveksamhet, eftersom hon äntligen var ute i arbetslivet sedan sex månader tillbaka och för tillfället är ganska nöjd med tillvaron. Då är inte första tanken att man ska förändra sin arbetsplats, konstaterade hon. Men det hindrade inte funderingar kring hur den nuvarande situationen kan komma att te sig i framtiden, koncentrerat på undervisning kontra informationssökningsverktyg.

Katharina trodde att undervisningen kommer att vara viktig även i framtiden, även om det kommer att utvecklas nya sökverktyg som t.ex. kan svara på frågor ställda på naturligt språk. Redan idag har studenter en hög datorvana. De behöver troligen inte mer undervisning, men kanske en annan. Den stora risken med ökad tillgänglighet är att förmågan till kritiskt granskande av text och källa avtar. Undervisningen bör rikta in sig på vad de olika databaserna och tjänsterna levererar för källor, hur man söker för att få så exakta svar som möjligt. Detta blir också bibliotekariernas kompetens och professionalism framöver: att guida rätt till tillförlitliga källor och att känna till de olika möjligheter dessa erbjuder.

Utöver detta finns också möjligheter för biblioteket på bl.a. BHS att gå vidare genom samarbete och integration mellan olika verksamheter. T.ex. vore det intressant att skapa en enhet för karriärs- och studievägledning, kanske en språkgranskningsenhet där man kan få hjälp med sitt uppsatsskrivande, eller en instans för retorik som kan bistå inför muntliga framträdanden. I dessa möjligheter finns biblioteket som en naturlig mötesplats. En plats där studenterna kan få hjälp att utvecklas.

Linda Cederberg, framtidsspanare, talade om profil och samarbete på folkbibliotek. Biblioteken är idag inne i en identitetskris, menade Linda. Ett folkbibliotek ska vara till för alla. Men går det? Och vem bestämmer vad ett bibliotek ska vara? Joacim Hansson har i sin avhandling *Klassifikation, bibliotek och samhälle* konstaterat att biblioteken sedan urminnes tider varit knutna till och beroende av statsmakterna. Detta har lett till en politisk anpassning, med dålig förmåga till identitetsskapande som följd. Därefter knöt Linda an till teorier kring institutioners identitet för att sedan uppehålla sig kring Peter Enströms uppdelning av folkbibliotekens olika roller eller profiler. Profilen är den roll som biblioteket uppfattar att den har. Dessa profiler – kultur-, informations-, social- samt kunskapsprofil – använde sig sedan Linda av när hon skickade ut en enkät till 100 folkbibliotek för att bl.a. få en uppfattning om vilken roll biblioteken ansåg sig ha idag och hur det skulle komma att se ut i framtiden. Det spännande resultatet finns att läsa i sin helhet på www.abm.uu.se/publikationer/2/2006/282.pdf

Näste föredragshållare, Anders Söderbäck, arbetar på Libris. Han tog med publiken på en personlig odyssey i sina funderingar kring begreppet informationssökning. Det centrala temat var att koncentrera sig lika mycket – eller mer – på frågeställningarna än på svaren och hur ifrågasättande är en viktig del av demokratin.

Maria Åsberg delade med sig från sina erfarenheter som skolbibliotekarie i Hjulsta, där hon varit ungefär ett år. De flesta skolor i Sverige, sju av tio, har idag ett eget bibliotek. Men av dessa har 20% ingen personal och 50% är bemannade mindre än en timme per dag, oftast av utbildad personal. Det finns alltså skolbibliotek men inte skolbibliotekarier i samma utsträckning, konstaterade Maria. När hon började på Hjulsta hade det inte funnits någon

bibliotekarie där på fem år. Det första hon fick göra var att återställa samlingarna, dvs hämta tillbaka alla böcker som flyttats ut till lärar- och klassrum. Det skedde inte utan protester, de flesta lärarna tyckte att böckerna stod bättre där än i biblioteket. En del av eleverna förstod inte ens att det var ett bibliotek, utan kallade det för datasalen. Det fanns helt enkelt ingen kunskap eller insikt om vad ett skolbibliotek kunde erbjuda och detta var vad Maria helt ensam hade att ändra på. Till hjälp hade hon en stark skolledning som stöttade henne.

Hur blev resultatet? Idag erbjuder Infoteket, som det numera heter, schemalagd undervisning i bibliotekskunskap, läxhjälp två gånger i veckan, möjligheter att lästräna i grupp inför nationella prov i svenska, ingå i biblioteksgrupp med mera. Samarbetet med lärarna håller på att förbättras och skolan börjar inse vilken resurs ett adekvat bemannat skolbibliotek kan vara. För Maria ska skolbibliotekariernas framtid innehålla tydligare lagar och fler politiska beslut om hur skolbibliotek ska skötas. Gärna samarbete mellan bibliotekarie- och lärarutbildningar, och inte minst är det viktigt för utbildningarna att behålla den yrkesverksamma praktiken. Hon efterlyste inte ytterligare specialiseringar inom utbildningen, däremot möjligheter till att kompetensutveckla och specialisera sig efter genomgången grundutbildning. Det är också viktigt att förankra forskningen i verksamheten samt att införa mer undersökande arbetssätt i skolan. Och erbjud gärna skolbibliotekarierna uppehållstjänst, tyckte Maria som avslutade med att poängtera att hon inte skisserat någon utopi, utan gett sin vision om framtida skolbiblioteksverksamhet. Och att hon sannerligen hoppades att hon om tio år inte stod i talarstolen och fortfarande talade om samma sak.

Dagens moderator Britt Marie Häggström avrundade programmet genom att plocka upp olika trådar för ytterligare kommentarer tillsammans med föredragshållarna. Bibliotekens närhet till politiken togs upp på nytt, liksom bibliotekets roll och vem som bestämmer vilken roll som biblioteket ska ha. Givetvis kommenterades dagens möjligheter till kompetensutveckling och hur det skulle kunna se ut med t.ex. 5-poängskurser för bl.a. skolbibliotekarier.

Jan-Eric Malmquist tackade publiken och de deltagande för ”en livgivande dag” samt hälsade välkommen till kommande arrangemang i Ikoner-Akademien.

Eva Ingvarsson
BTJ